

Sygn. akt I ACa 25/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Zofia Kawińska-Szwed
Sędziowie :	SA Joanna Kurpierz SO del. Lucyna Morys-Magiera (spr.)
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 22 kwietnia 2015 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa W. R.

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Sprawiedliwości

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 22 października 2014 r., sygn. akt II C 2/14

1) oddala apelację;

2) zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa 1000 (tysiąc) złotych tytułem części kosztów postępowania apelacyjnego;

3) przyznaje na rzecz adwokata M. I. od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Katowicach wynagrodzenie w kwocie 6642 (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa) złote, w tym podatek od towarów i usług w wysokości 1242 (tysiąc dwieście czterdzieści dwa) złote, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 25/15

UZASADNIENIE

Powód W. R. po ostatecznym spreycyzowaniu żądania, wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa- Ministra Sprawiedliwości w W. odszkodowania za krzywdzące, jego zdaniem, orzeczenia Sądów. Wskazywał, iż w wyniku

błędnych rozstrzygnięć Sądów doszło do ustalenia, iż jego była małżonka K. R. nie musi zapłacić wartości udziałów w majątku wspólnym odnośnie mieszkania przy ul. (...) w K. oraz podnosił, że nie uwzględniono w sprawach całości materiału dowodowego, bowiem przydział mieszkania wydano na jego rzecz, zaś on sam nie otrzymał spłaty swoich udziałów od byłej małżonki. Zarzucał, iż w wyniku błędu Sądu nie mógł brać udziału w sprawie o podział majątku wspólnego, zakończony postanowieniem z dnia 10 marca 1989r. Dochodzone roszczenie zostało finalnie oznaczone na sumę 356.000zł z ustawowymi odsetkami od dnia 10 marca 1989r.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w całości i zwrot kosztów procesu od powoda. Wskazał, że żadne z twierdzeń faktycznych opisanych w pozwie nie odnosi się do działań Ministra Sprawiedliwości, którego odpowiedzialności nie uzasadnia zwłaszcza rzekomy brak uzyskania spłat od byłej małżonki. Powołał się przy tym na regulację art. 418 kc w brzmieniu obowiązującym dnia 10 marca 1989r. podnosząc, że żadna z okoliczności warunkujących odpowiedzialność Skarbu Państwa nie została wykazana. Zdaniem pozwanego powód nie wykazał nadto, aby doznał szkody, ani też nie uzasadnił, dlaczego domaga się odsetek od dnia 10 marca 1989r., skoro nie wezwał dłużnika do zapłaty. Pozwany podniósł także zarzut przedawnienia dochodzonego pozvem roszczenia.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 22 października 2014r. Sąd Okręgowy w Katowicach w pkt 1 oddalił powództwo; w pkt 2 zasądził od powoda W. R. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7.200zł (siedem tysięcy dwieście złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego; w pkt 3 przyznał od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Katowicach na rzecz adwokata M. I. kwotę 7.200zł (siedem tysięcy dwieście złotych) powiększoną o należny od tej kwoty podatek VAT tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu.

Rozstrzygnięcie powyższe poprzedzono ustaleniem, iż w dniu 22 grudnia 1983r. na rzecz powoda, w czasie trwania jego związku małżeńskiego z K. R., wydano przydział lokalu mieszkalnego numer (...), położonego w K. przy ul. (...). Jako osoby uprawnione do zamieszkiwania we wskazanym lokalu został wymieniony powód, jego małżonka oraz dzieci.

Jak stwierdził Sąd pierwszej instancji, postanowieniem z dnia 10 marca 1989r. wydanym w sprawie sygn. akt II Ns 283/88 Sąd Rejonowy w K. powyższy lokal mieszkalny przydzielił byłej żonie powoda (wnioskodawcy w sprawie o podział majątku wspólnego), zasądzając tytułem wyrównania udziałów w majątku wspólnym od uczestniczki K. R. na rzecz powoda jako wnioskodawcy spłatę w kwocie 351.334,50zł (przed denominacją).

Ustalono ponadto, że wyrokiem Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 18 kwietnia 2012r., zapadłym w sprawie o sygn. akt II C 43/11 z powództwa W. R. przeciwko K. R. o wydanie lokalu mieszkalnego położonego w K. przy ul. (...) lub zapłatę kwoty 350.000zł tytułem wartości wskazanego lokalu oddalono powództwo oraz powództwo ewentualne.

Sąd pierwszej instancji dał wiarę wymienionym w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku dokumentom, których prawdziwości strony nie kwestionowały, czyniąc je podstawą ustaleń faktycznych w sprawie.

Wniosek powoda w zakresie dowodu z zeznań świadka B. M. na okoliczność ustalenia, w jakich latach powód mieszkał w lokalu przy ul. (...) oraz czy mieszkał tam w czasie kiedy toczyła się sprawa o podział majątku wspólnego powoda i jego byłej żony, oddalono jako dotyczący okoliczności nie mających znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

W tym stanie rzeczy uznał Sąd Okręgowy, iż powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. Wskazał, że postanowieniem z dnia 10 marca 1989r. wydanym w sprawie sygn. akt II Ns 283/88 Sąd Rejonowy w K. dokonał podziału majątku wspólnego powoda jako wnioskodawcy oraz uczestniczki K. R., przyznając uczestnikom określone składniki majątkowe, a jednocześnie tytułem wyrównania udziałów w majątku wspólnym zasądził od uczestniczki na rzecz powoda jako wnioskodawcy kwotę 351.334,50zł (przed denominacją). Przyjął, iż powód wyrządził mu szkody wiążąc z wydaniem w dniu 10 marca 1989r. postanowienia w sprawie o podział majątku wspólnego, stąd odpowiedzialność pozwanego Skarbu Państwa oceniał przez pryzmat obowiązujących wówczas oraz następnie regulacji. Na zasadzie art. 3 kc i art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004r. o zmianie ustawy – kodeks cywilny i niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 162, poz. 1692) uznał Sąd, że do oceny odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody związane ze zdarzeniami, które miały miejsce przed dniem 17 października 1997r., należy stosować przepisy art. 417 – 421 k.c., a także przepisy szczególne, o których stanowił przepis art. 421 k.c. bez modyfikacji. Sąd Okręgowy stwierdził, że skutki

czasowe orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001r. (SK 18/00, OTK-A 2001, nr 8, poz. 256), dotyczące niekonstytucyjności art. 418 k.c. i nadania nowego rozumienia art. 417 k.c. można odnieść jedynie do szkód powstałych po dniu 17 października 1997r.

W ocenie Sądu Okręgowego o sprzeczności art. 417 i 418 k.c. z Konstytucją RP z 1997r. można mówić dopiero od daty wydania wyroku przez Trybunał Konstytucyjny, który tę sprzeczność stwierdził lub co najwyżej od wejścia tej Konstytucji w życie, przyjmując, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego ma moc wsteczną. Brak bowiem podstaw do twierdzenia, że przepis art. 418 k.c. był już w 1989r. sprzeczny z Konstytucją, której jeszcze nie uchwalono i z tego powodu odmawiać mu mocy obowiązującej.

Sąd pierwszej instancji przyjął nadto, iż brak było podstaw odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego na skutek wydania orzeczenia lub zarządzenia na mocy art. 418 § 1 i 2 k.c., bowiem nie wykazano, by wydanie orzeczenia z 10 marca 1989r. nastąpiło z naruszeniem prawa ściganego w trybie postępowania karnego lub dyscyplinarnego, a wina sprawcy szkody została stwierdzona wyrokiem karnym lub orzeczeniem dyscyplinarnym albo uznana przez organ przełożony nad jej sprawcą.

Także norma art. 417 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 4 września 2004r. zdaniem Sądu nie mogła stanowić o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonych mu czynności, bowiem powód nie wykazał w toku procesu bezprawnego działania funkcjonariusza państwowego, samej szkody oraz adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy nią a bezprawnym działaniem funkcjonariusza państwowego.

Odnosząc się do zgłoszonego przez pozwanego zarzutu przedawnienia, Sąd Okręgowy ocenił go jako zasadny. Uznał, że z uwagi na zmianę sytuacji politycznej w kraju dopiero z dniem 4 czerwca 1989r. otwarła się przed powodem potencjalna możliwość dochodzenia swych praw na drodze sądowej, bez obawy o konsekwencje i ewentualne represje. Datę tę przyjęto więc za dzień rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia dochodzonego roszczenia.

Wskazał Sąd pierwszej instancji, że w związku z uchyceniem normy § 3 art. 117 k.c. Sąd może nie uwzględnić upływu terminu przedawnienia jedynie w sytuacji wyjątkowej, gdy zarzut przedawnienia jako sprzeczny z zasadami współzycia społecznego, stanowi stosownie do normy art. 5 k.c. nadużycie prawa, co nie zachodzi w niniejszej sprawie. Zważył, że po dniu 4 czerwca 1989r. pozwany swoim działaniem w żaden sposób nie spowodował zaniechania przez powoda wytoczenia powództwa w terminie nieprzedawnionym, ani nie przyczynił się do tego zaniechania.

Posługując się regulacją art. 442 § 1 k.c., uchylonego z dniem 10 sierpnia 2007 r. ustawą z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 80, poz. 538), przyjął Sąd Okręgowy, iż roszczenie powoda uległo przedawnieniu przed dniem 10 sierpnia 2007r. – z dniem 5 czerwca 1999r., skoro wydanie orzeczenia z którym powód wiąże fakt powstania rzekomej szkody nastąpiło w dniu 10 marca 1989r. przy założeniu, że z dniem 5 czerwca 1989r. powód miał możliwość skutecznego dochodzenia roszczeń.

Sąd pierwszej instancji podkreślał, że powód jako wnioskodawca zainicjował postępowanie o podział majątku wspólnego, wskazał Sądowi adres do doręczeń, miał możliwość podania innego adresu oraz obowiązek informacji o zmianie miejsca pobytu i jako osoba należycie dbająca o własne interesy winien wykazać zainteresowanie przebiegiem postępowania. Podniósł ponadto na marginesie, że powód o postanowieniu z dnia 10 marca 1989r. mógł się dowiedzieć najpóźniej w kwietniu 1990r., gdy doręczono mu decyzję z dnia 27 marca 1990r. wydaną przez Urząd Wojewódzki w K. w sprawie SA.V-6213 /52/90, która w uzasadnieniu wskazywała na to orzeczenie.

Rozstrzygnięcie o kosztach zastępstwa procesowego należnych od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Skarbu Państwa, przy uwzględnieniu wartości przedmiotu sporu, oparto na art.98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 11 ustawy z dnia 8 lipca 2005r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu postanowiono na podstawie regulacji § 2 ust. 1 i 3 w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Apelację od rozstrzygnięć zawartych w punktach 1 i 2 powyższego wyroku wniósł powód, domagając się jego zmiany i uwzględnienia powództwa w całości oraz zwrotu kosztów postępowania od pozwanego na rzecz powoda, za przyznaniem od Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego z urzędu w postępowaniu odwoławczym pełnomocnika powoda z urzędu adw. M. I., które nie zostały uiszczone w całości ani w części, ewentualnie uchylecia wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Katowicach, przy pozostawieniu mu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania odwoławczego, w tym o kosztach pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu.

Skarżący zarzucał naruszenie przepisów prawa materialnego w postaci art. 418 k.c. i art. 417 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 4 grudnia 2004r. poprzez przyjęcie, iż powód nie wykazał podstaw odpowiedzialności pozwanego oraz art. 442 § 1 k.c. poprzez oddalenie powództwa z uwagi na przedawnienie roszczenia.

Apelujący podnosił nadto, że doszło do naruszenia przepisów prawa procesowego w postaci art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku o przesłuchanie świadka B. M. i błąd w ustaleniach faktycznych mający wpływ na wynik sprawy przez uznanie, że powód wiedział o wydaniu postanowienia końcowego w sprawie o sygn.II Ns 283/88. Motywował powód, że nie zapewniono mu udziału w powyższej sprawie, naruszono jego prawo do czynnego udziału w postępowaniu przez brak zawiadomień o terminach rozpraw i nie uwzględniono jego stanowiska, mimo, że przydział lokalu mieszkalnego wydano na jego nazwisko. Zarzucał, że z wyroku rozwodowego wynikał obowiązek opuszczenia mieszkania przez wnioskodawcę w sprawie o podział majątku wspólnego, zatem okoliczność ta była znana Sądowi Rejonowemu w Katowicach. Okoliczności te winny być, zdaniem apelującego, podstawą dla oceny zarzutu przedawnienia przez przyzmat art. 5 kc, zaś do przedawnienia nie doszło z uwagi na przerwanie jego biegu przez postępowania mające na celu wydanie lokalu lub zapłatę odszkodowania.

Podnosił ponadto skarżący, iż nie powinno się stosować przepisów objętych domniemaniem niekonstytucyjności wynikającym z treści orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, nawet jeśli w okresie pomiędzy zaistnieniem zdarzenia wywołującego szkodę a datą wejścia w życie Konstytucji pozostawały one w mocy, a tym samym powód wykazując brak swojego udziału w sprawie o podział majątku wykazał bezprawność działania organu władzy publicznej i szkodę oraz związek przyczynowo – skutkowy, zatem należycie udowodnił roszczenie.

Odnośnie orzeczonego obowiązku zwrotu kosztów procesu na rzecz przeciwnika w wysokości 7200zł, powód wniósł o jego uchylenie, wskazując przy tym na udzielone mu całkowite zwolnienie od kosztów sądowych.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji powoda i zasądzenie na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 22 kwietnia 2015r. oddalono wnioski dowodowe powoda zawarte w apelacji jako spóźnione.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie mogła odnieść skutku.

W pierwszej kolejności godzi się wskazać, iż okoliczności faktyczne w zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia sporu w niniejszej sprawie zostały przez Sąd Okręgowy ustalone w sposób prawidłowy, w oparciu o oferowany przez strony materiał dowodowy, zatem ustalenia te przyjął Sąd Apelacyjny za własne bez konieczności ponownego, zbędnego ich przytaczania. Nie doszło przy tym do zarzucanego w apelacji błędu w ustaleniach faktycznych mających wpływ na wynik sprawy, bowiem w istocie Sąd pierwszej instancji prawidłowo stwierdził, że powód dowiedział się o zapadłym w sprawie o sygn. II Ns 283/8 orzeczeniu najpóźniej z chwilą doręczenia mu decyzji administracyjnej powołującej się na

treść wydanego w tej sprawie postanowienia. Okoliczności przeciwnej skarżący wszak nie wykazał. Przy zachowaniu należytej staranności o własne interesy powód powinien był nadto powziąć tę wiedzę już wcześniej, zobowiązany był bowiem monitorować na bieżąco stan postępowania sądowego, które zainicjował.

Nie doszło również do podnoszonego naruszenia przepisu art. 227 k.p.c., bowiem świadek B. M. w istocie potwierdzić miał okoliczności nie mające znaczenia w sprawie, skoro skarżący będący wnioskodawcą w sprawie o sygn. II Ns 283/88 miał swobodę wskazania adresu do doręczeń Sądowi oraz obowiązek informowania o zmianie miejsca zamieszkania. Fakt zmiany przez wnioskodawcę w toku postępowania miejsca zamieszkania w tej sytuacji ma znaczenie drugorzędne, skoro bezsprzecznie nie ujawnił go przed Sądem.

Zdaniem Sądu Odwoławczego także zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego zawarty w apelacji nie był uzasadniony.

Prawidłowo zostały zastosowane i przywołane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku normy prawa w postaci art. 418 k.c., art. 417 § 1 k.c. oraz art. 442 § 1 k.c. w brzmieniu wskazanym przez Sąd pierwszej instancji. Właściwie zastosował on przepisy intertemporalne, motywując wybór stosownej regulacji, który wpadało zaakceptować.

Na poparcie zasługuje także koncepcja Sądu Okręgowego, zgodnie z którą mimo orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001r. nie należy odmawiać mocy obowiązującej regulacji art. 417 i 418 k.c. w okresie, gdy nie uchwalono jeszcze Konstytucji RP, z uwagi na ich sprzeczność z jej normami. Przyjęcie koncepcji przeciwnej klóciłoby się z zasadami logiki, bowiem regulacja konstytucyjna jeszcze wówczas nie istniała.

Wobec tego Sąd Apelacyjny stwierdził, że zasadnie przyjęto niewykazanie odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego Skarbu Państwa w niniejszej sprawie, w świetle zastosowanych właściwie regulacji prawnych, akceptując rozważania prawne Sądu pierwszej instancji odnoszące się do stwierdzonego niewadliwie stanu faktycznego. Określone w powyższych przepisach przesłanki odpowiedzialności pozwanego nie zostały udowodnione. Fakt zaś braku efektywnego działania powoda w postępowaniu o podział majątku wspólnego, które sam wszczął składając wniosek, nie stanowi w okolicznościach sprawy, jak chciałby tego skarżący, o bezprawności działania organu władzy publicznej.

Odnosząc się do zarzutu przedawnienia roszczenia, wskazać wypada, że zasadnie Sąd Okręgowy stwierdził przedawnienie roszczenia na zasadzie art. 442 § 1 k.c., mając na uwadze upływ określonego w nim terminu oraz datę początkową jego biegu zależną od dnia wyrządzenia szkody, z uwzględnieniem czasokresu, w którym powód nie miał możliwości skutecznego dochodzenia swoich roszczeń przeciwko Skarbowi Państwa. Regulacja ta prawidłowo została nadto zastosowana, we właściwym brzmieniu, skoro roszczenie powoda uległo przedawnieniu przed dniem 10 sierpnia 2007r. Postępowania sądowe zainicjowane przez powoda, nie przerwały zatem biegu terminu przedawnienia, który już uprzednio upłynął. Nie dostrzegł przy tym Sąd Odwoławczy naruszenia art. 5 kc i zasad współżycia społecznego, których zresztą skarżący nie skonkretyzował, w skorzystaniu przez pozwanego z zarzutu przedawnienia w ramach niniejszej sprawy, w świetle całokształtu stwierdzonych jej okoliczności faktycznych. Kwestie te rozważał już Sąd pierwszej instancji i rozważania te wypadało podzielić.

Za właściwe, w świetle zasady odpowiedzialności za wynik sporu, uznał Sąd Odwoławczy obciążenie powoda obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania na rzecz pozwanego. Zaznaczenia przy tym wymaga, iż zwolnienie strony od kosztów sądowych nie stanowi o jej zwolnieniu od obowiązku zwrotu przeciwnikowi procesowemu kosztów postępowania (art. 108 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

Z tych wszystkich przyczyn oddalono bezzasadną apelację powoda na mocy art. 385 kpc.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono po myśli art. 108 § 1 kpc w zw. z art. 102 kpc w zw. z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, zasądzając od przegrywającego powoda na rzecz wygrywającego pozwanego jedynie część tych kosztów w wysokości 1000zł, kierując się zasadą słuszności. Miał przy tym Sąd Apelacyjny na

uwadze subiektywne przekonanie powoda o zasadności jego żądania oraz jego trudną sytuację materialną i życiową.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej powodowi z urzędu w postępowaniu odwoławczym orzeczono na mocy art. 29 ust. 1 ustawy z 26. maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188 z późn. zm.) w zw. z § 6 pkt 7 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu, zwiększając stawkę minimalną w wysokości 5400zł o podatek od towarów i usług.